

Nezavisna komisija za praćenje uslova boravka u zavodima, postupanje i poštivanje ljudskih prava lica nad kojima se izvršavaju krivične sankcije i druge mjere koje je izrekao u krivičnom postupku Sud Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud u skladu sa zakonom Bosne i Hercegovine

Број: 01,02,05/6-50-19-505/12
Сарајево, 24. фебруара 2012.

ИЗВЈЕШТАЈ

о раду Независне комисије за праћење услова боравка у заводима, поступање и поштовање људских права лица над којима се извршавају кривичне санкције и друге мјере које је изрекао у кривичном поступку Суд Босне и Херцеговине, страни судови за дјела предвиђена Кривичним законом Босне и Херцеговине или међународним уговором чија је потписница Босна и Херцеговина, или други суд у складу са законом Босне и Херцеговине за период од 14. 09. 2010. до 31.12. 2011.

фебруар 2012.

На основу члана 48. став (9) Закона Босне и Херцеговине о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера - пречишћени текст ("Службени гласник БиХ", број 12/10) и члана 2. став (6) Пословника о раду Независне комисије за праћење услова боравка у заводима, поступање и поштовање људских права лица над којима се извршавају кривичне санкције и друге мјере које је изрекао у кривичном поступку Суд Босне и Херцеговине, страни судови за дјела предвиђена Кривичним законом Босне и Херцеговине или међународним уговором чија је потписница Босна и Херцеговина, или други суд у складу са законом Босне и Херцеговине, Независна комисија за праћење услова боравка у заводима, поступање и поштовање људских права лица над којима се извршавају кривичне санкције и друге мјере које је изрекао у кривичном поступку Суд Босне и Херцеговине, страни судови за дјела предвиђена Кривичним законом Босне и Херцеговине или међународним уговором чија је потписница Босна и Херцеговина, или други суд у складу са законом Босне и Херцеговине, на 20. сједници, одржаној 24. 02. 2012. године, усвојила је и Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине подноси сљедећи

ИЗВЈЕШТАЈ

о раду Независне комисије за праћење услова боравка у заводима, поступање и поштовање људских права лица над којима се извршавају кривичне санкције и друге мјере које је изрекао у кривичном поступку Суд Босне и Херцеговине, страни судови за дјела предвиђена Кривичним законом Босне и Херцеговине или међународним уговором чија је потписница Босна и Херцеговина, или други суд у складу са законом Босне и Херцеговине за период од 14. 09. 2010. до 31.12. 2011.

ПОГЛАВЉЕ I - УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

У складу са чланом 48. став 9. Закона Босне и Херцеговине о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера – пречишћени текст („Службени гласник БиХ“, број 12/10), Парламентарна скупштина БиХ је на 76. сједници Представничког дома, одржаној 21. априла 2010. године, и на 47. сједници Дома народа, одржаној 24. јуна 2010. године, донијела Одлуку о именовању Независне комисије за праћење услова боравка у заводима, поступање и поштовање људских права лица над којима се извршавају кривичне санкције и друге мјере које је изрекао у кривичном поступку Суд Босне и Херцеговине, страни судови за дјела предвиђена Кривичним законом Босне и Херцеговине или међународним уговором чији је потписник Босна и Херцеговина или други суд у складу са законом Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Независна комисија).

За чланове Независне комисије на мандат од пет година именовани су:

1. др сц. Миле Ласић,
2. Семиха Боровац,
3. Предраг Црногорац,

4. мр Дамир Чачковић и
5. Милана Шкипина.

Конститутивна сједница Независне комисије одржана је 14. 09. 2010. године, те су том приликом за предсједника и првог и другог замјеника изабрани:

1. др сц. Миле Ласић, предсједник,
2. Семиха Боровац, први замјеник предсједника и
3. Предраг Црногорац, други замјеник предсједника.

Независна комисија је независна у свом раду у оквиру важећих домаћих прописа и међународно-правних инструмената. Сви надлежни органи, институције и установе у Босни и Херцеговини правна и физичка лица дужни су да Независној комисији дају све податке и информације, обезбиједи и дају све материјале значајне за њен рад, као и да пруже сву неопходну помоћ потребну за несметано и законито поступање Независне комисије из њеног дјелокруга. Независна комисија дјелује искључиво на професионалним основама, не заступајући, не штитећи нити подривајући интересе било које политичке странке, регистроване организације или удружења, или било којег конститутивног народа или појединца у БиХ. Чланови Независне комисије раде на сједницама и оперативно на терену у казнено-поправним и другим установама на територији БиХ, у којима су затворена или притворена лица.

О питањима из своје надлежности Независна комисија доноси годишњи план рада, финансијски план рада, годишњи извјештај о раду, извјештај о реализацији финансијског плана, извјештај о стању и чињеницама које су утврђене након посјете и контроле у заводима (установама), одлуке, закључке и друге акте у складу са законом и својим пословником.

ПОГЛАВЉЕ II - НАДЛЕЖНОСТ НЕЗАВИСНЕ КОМИСИЈЕ

Основна надлежност Независне комисије је праћење услова боравка у заводима, поступање и остваривање људских права лица која издржавају кривичне санкције и друге мјере које је изрекао у кривичном поступку Суд БиХ, страни судови за дјела предвиђена Кривичним законом БиХ или међународним уговором чија је потписница БиХ или други суд у складу са законом БиХ, члан 48. став 1. Закона БиХ о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера - пречишћени текст („Службени гласник БиХ“, број 12/10).

Независна комисија може пратити рад завода самостално или у сарадњи са инспекторским и другим надзорним тијелима. Такође, може сарађивати са међународним и другим установама овлашћеним за праћење и остваривање људских права и основних слобода у складу са законима и одговарајућим међународним документима. Важно је напоменути да Независна комисија, у сврху спољног праћења, има иста овлашћења као и овлашћено лице (инспектор), по члановима 46. и 49. Закона БиХ о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера.

Послове из своје надлежности, прописане законима и међународно-правним инструментима, као и чланом 10. Пословника о раду, Независна комисија обавља кроз:

- Спољно и непристрасно праћење рада Завода за извршење кривичних санкција, притвора и других мјера (државни затвор), других завода и установа у којима се издржавају казне, притвор и друге мјере које је изрекао у кривичном поступку Суд БиХ, страни судови за дјела предвиђена кривичним законом и међународним уговором чији је потписник БиХ или други суд у складу са законом БиХ;

- Праћење и утврђивање боравка лица која издржавају кривичне санкције, притвор и друге мјере које је изрекао у кривичном поступку Суд БиХ, страни судови за дјела предвиђена кривичним законом и међународним уговором чији је потписник БиХ или други суд у складу са законом БиХ, као и предлагање мјера и метода да се стање усклади са међународним и домаћим стандардима за извршење кривичних санкција;

- Праћење, контролу и утврђивање нивоа поштовања и остваривања људских права и основних слобода у складу са законом и другим прописима и одговарајућим међународно-правним инструментима којима се регулише област људских права, превенција и спречавање мучења, нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања лица која издржавају кривичне санкције, притвор и друге мјере које је у кривичном поступку изрекао Суд БиХ, страни судови за дјела предвиђена кривичним законом и међународним уговором чији је потписник БиХ или други суд у складу са законом БиХ;

- Праћење, контрола и утврђивање нивоа остваривања и поштовања људских права лица која се налазе у екстрадиционом притвору;

- Одржавање контаката са међународним, европским, домаћим и другим институцијама надлежним за праћење поштовања и остваривања људских права и основних слобода, у складу са законом и одговарајућим међународним правним инструментима, као и са превентивним механизмима других земаља;

- Иницирање савремених метода и мјера преваспитавања и едукације затворске популације, у складу са најбољом праксом и методама психологије и психологије, а с циљем јединства васпитно-корективних утицаја и што квалитетније и ефикасније ресоцијализације осуђених лица;

- Разматрање захтјева и притужби које на рад управе и особља завода, услова боравка и поштовања људских права упућују лица која издржавају затворске казне, притвор или друге мјере, или њихови сродници или бранилац ако сумњају да особље затвора не поступа професионално и коректно према затвореницима и у складу са важећим прописима;

- Предлагање смјенивања, дисциплинског и другог процесуирања управника, његовог замјеника, помоћника и другог руководног особља завода и других установа у којима се извршавају кривичне санкције, мјере притвора и друге мјере, уколико се утврди да не поступају у складу са важећим прописима којима се регулишу те области, односно област људских права и спречавање мучења, нељудског и понижавајућег поступања и кажњавања;

- Тражење свих података од Суда БиХ о лицима која су правоснажно осуђена на казне затвора, притвора или друге мјере, гдје та лица издржавају казне и друге мјере, колико лица које је правоснажно осудио Суд БиХ нису упућена на издржавање казне

или друге мјере, због чега нису упућени, као и све друге податке које по захтјеву, а из надлежности Независне комисије, треба да достави Суд БиХ;

- Спровођење заједничких активности са Сектором за извршење кривичних санкција Министарства правде БиХ;

- Тражење свих података од Министарства правде БиХ из области извршења кривичних санкција, а које би могле бити значајне за правилан и законит рад Независне комисије у спровођењу њених надлежности и активности у складу са важећим домаћим прописима и међународно-правним инструментима;

- Сачињавање посебног изјештаја о свакој обављеној (деталјној и ад хок) посјети са одређеним препорукама који се доставља Министарству правде БиХ и казнено-поправном заводу код којег је посјета обављена;

- Обрада података и вођење евиденција у складу са законом и другим прописима у оквиру својих надлежности и

- Обављање осталих послова регулисаних законом, другим прописима, међународно-правним инструментима и Пословником о раду Независне комисије.

ПОГЛАВЉЕ III - КРАТАК ПРЕГЛЕД ОБАВЉЕНИХ ЗАДАТАКА НЕЗАВИСНЕ КОМИСИЈЕ У 2010. ГОДИНИ

Будући да је конститутивна сједница одржана 14. 09. 2010. године, те да Законом о буџету институција БиХ и међународних обавеза за ту годину нису била предвиђена средства неопходна за рад Независне комисије, није било могуће организовати посјете казнено-поправним заводима у БиХ. На конститутивној сједници, као и у наредне три редовне мјесечне сједнице до краја 2010. године, Комисија је усмјерила своје активности на обезбјеђивање услова за почетак рада, а што обухвата: сједиште Комисије, канцеларије, особље, материјално-техничке услове, канцеларијски материјал, канцеларијско пословање и др.

Независна комисија је у 2010. години своје активности усмјерила и на стварање правних предуслова неопходних за што квалитетнији рад. С тим циљем Комисија је припремала Пословник и Програм рада за 2011. годину, као и Финансијски план за 2011. годину, те утврдила приоритете.

Комисија је такође радила на изради Одлуке о изгледу и садржају службене легитимације, као и на штампању промотивног летка за јавност о надлежности и улози Независне комисије у праћењу услова боравка у заводима, поступању и поштовању људских права над лицима над којима се извршавају кривичне санкције којима је у кривичном поступку изрекао Суд БиХ, страни судови за дјела предвиђена Кривичним законом БиХ или међународним уговором чија је потписница БиХ, или други суд.

Посебну пажњу Независна комисија је посветила стручној едукацији јер је ово прво тијело ове врсте које се успоставља у Босни и Херцеговини.

Тakoђе, Независна комисија је одлучила да успостави сарадњу са другим институцијама, установама и другим тијелима (домаћим и међународним) које имају одређен утицај и додирне тачке у раду са надлежностима и активностима Независне комисије.

ПОГЛАВЉЕ IV - ИЗВРШЕЊЕ ЗАДАТАКА ИЗ НАДЛЕЖНОСТИ НЕЗАВИСНЕ КОМИСИЈЕ У 2011. ГОДИНИ

Одјељак А - Реализација задатака у оквиру одржавања сједница Независне комисије

Од дана формирања, 14. 09. 2010. године, па до краја 2011. године, Независна комисија одржала је 18 сједница на којима су разматране 83 тачке дневног реда.

Током 2011. године, Независна комисија наставила је са припремним активностима те је успостављена сарадња са институцијама које имају одређен утицај и додирне тачке са активностима Независне комисије. Циљ састанака био је успостављање међусобне сарадње, појашњење надлежности између појединих институција и Независне комисије ради бољег разумијевања у раду и постизања бољих резултата рада који се очекују посебно од Независне комисије као новог независног тијела у систему надзора над радом казнено-поправних завода.

Тако је Независна комисија успоставила сарадњу са релевантним домаћим и страним институцијама као што су Министарство правде БиХ, Институција омбудсмена за људска права БиХ, УСАИД, ОЕБС, Европски комитет за превенцију тортуре и нељудског и понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ), Министарство за људска права и избјеглице БиХ, и друге. Може се констатовати да је на тај начин отворен пут за добру сарадњу и исказана спремност за заједнички рад и размјену информација, а посебан успјех је договор о међусобном присуствовању, без најаве, сједницама ових независних тијела.

Посебно треба истаћи сарадњу са Министарством правде БиХ и договор о одржавању заједничких састанака, сарадњу приликом пријема представки затвореника или притвореника, пружање одговарајуће стручне помоћи, одржавање заједничких састанака, стручну помоћ, планирање заједничких посјета заводима, а нарочито прве посјете Независне комисије неком од завода, међународна и домаћа едукација, заједнички састанак са свим директорима казнено-поправних завода у БиХ.

Посебан значај Независна комисија је дала разматрању информације о посјети Европског комитета за превенцију тортуре и нељудског и понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ) нашој земљи из разлога што Министарство за људска права и избјеглице БиХ није обавијестило ЦПТ о формирању Независне комисије и њеном дјеловању. Тим пропустом Независна комисија није била уврштена у програм посјете Европског комитета, који није имао прилику да се упозна с њеним радом те је због тога од Министарства за људска права и избјеглице БиХ затражена посебна информација о разлозима неуврштавања Независне комисије у програм посјете, јер је она закључила да су тиме нарушена њена права, а и заобиђена могућност да се на адекватан начин представи као независно парламентарно тијело задужено за надзор над радом казнено-поправних институција.

Почетком 2011. године значајан дио активности Комисија је посветила и припреми документације неопходне за квалитетан преглед казнено-поправних завода као што је израда обрасца радног налога за посјете, форме записника и извјештаја о извршеном надзору, односно прегледу. Израда ових пратећих докумената показала се

основаном јер су управо на основу ових докумената обезбијеђене квалитетније контроле и исказана спремност Комисије при самом прегледу и контакту са заводским особљем и осуђеним и притвореним лицима. Такође, одштампан је и промотивни летак у 1.500 примјерака, што је финансирао УСАИД.

У извјештајном периоду Независна комисија је запримила једну појединачну представку (затвореник Фикрет Хоџић), за коју је утврђено да није у надлежности Комисије, као и једну представку групе затвореника (Жељко Мејакић и други), у вези с којом је донесен закључак да се сачини посебан извјештај који је у прилогу Записника о посјети КПЗ Фоча. На Извјештај о раду по представи затвореника Жељка Мејакића и других, Предраг Црногорац, други замјеник предсједника, и Милана Шкипина, члан Независне комисије, дали су издвојена мишљења.

У 2011. години (у периоду од 14. јула до 29. новембра) Независна комисија обавила је надзор у сљедећим заводским институцијама: (1) Притворска јединица на државном нивоу; (2) КПЗ Источно Сарајево „Кула“; (3) КПЗ Фоча; (4) КПЗ Сарајево и (5) КПЗ Бусовача.

О овим посјетама сачињени су записници те извјештаји који су усвојени на сједницама Независне комисије. Независна комисија је за сваку посјету усвојила посебан извјештај о стању и чињеницама које су утврђене, а чији су саставни дио и примједбе упућене заводском особљу односно заводској институцији. У складу са Пословником, примјерак извјештаја достављан је заводима са препорукама и роковима за отклањање уочених недостатака и неправилности, а примјерак је достављен и Министарству правде БиХ које пруча стручну помоћ у раду Независној комисији.

У 2011. години Независна комисија је донијела неколико закључака у вези са статусним јачањем Комисије у оквиру других административних тијела у оквиру Парламентарне скупштине БиХ, а посебно у погледу обезбјеђивања услова за непристрасан и објективан рад који се огледају у обезбјеђивању материјално-техничке помоћи при одласку у казнено-поправне заводе, у чему је имала посебно разумијевање од Заједничке комисије за административне послове Парламентарне скупштине БиХ.

Одјељак Б - Посјете Независне комисије казнено-поправним заводима у БиХ

Планом рада Независне комисије за 2011. годину планирана је посјета свим казнено-поправним заводима у БиХ (укупно 14 завода).

Независна комисија је предузела све активности потребне да се у Закону о Буџету институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2011. годину предвиде и средства потребна за рад Независне комисије. На основу писменог позива од 10. 06. 2011. године, први замјеник предсједника Независне комисије Семиха Боровац присуствовала је 2. сједници Комисије за финансије и буџет Представничког дома Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, која је одржана 20. 06. 2011. године, и на којој је разматран Предлог закона о Буџету институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2011. годину те је донесен закључак којим се задужује Савјет министара Босне и Херцеговине да након усвајања Предлога закона о Буџету

институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2011. годину из буџетске резерве одобри средства у износу од 145.000 КМ која су неопходна за рад Независне комисије у 2011. години.

Међутим, због неусвајања Закона о Буџету институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2011. годину и недостатка финансијских средстава, Независна комисија није била у могућности да реализује усвојени План рада за 2011. годину. Реализоване су посјете казнено-поправним заводима у БиХ за које нису била потребна већа финансијска средства као и посјета КПЗ Фоча која је обављена у два дијела, најављена детаљна посјета КПЗ Фоча и посјета по запримљеној представци затвореника Жељка Мејакића и других који издржавају казну у том заводу.

У току 2011. године Независна комисија је посјетила укупно пет казнено-поправних завода, и то:

- 1. Притворску јединицу на државном нивоу, затворени тип,**
- 2. КПЗ Кула, Источно Сарајево, полуотворени тип,**
- 3. КПЗ Фоча, затворени тип,**
- 4. КПЗ Сарајево, затворени тип и**
- 5. КПЗ Бусовача, полуотворени тип.**

О свакој обављеној посјети Независна комисија је сачинила посебан изјештај са одређеним препорукама и доставила га Министарству правде БиХ и казнено-поправном заводу који је посјетила.

1. Посјета Притворској јединици на државном нивоу

Детаљна и најављена посјета Притворској јединици на државном нивоу која дјелује у саставу Министарства правде Босне и Херцеговине обављена је 14. 07. 2011. године. Током посјете обављен је разговор са директором Момиром Зупцем и докторицом Дијаном Кошарац, те остварен увид у документацију. Чланови Независне комисије обишли су цијели објекат завода, те обавили разговор са три притвореника који су изразили жељу да разговарају с њима.

Током посјете утврђено је следеће:

УСЛОВИ СМЈЕШТАЈА - Притворска јединица састоји се од контејнерских објеката привременог карактера у којима је смјештено 20 притвореника, колики је и капацитет. Сваки притвореник је смјештен у посебну ћелију која има климу, гријање, прозор, кревет, купатило ТВ, сто и столицу. Сам објекат Притворске јединице, као и ћелије, није прилагођен лицима са инвалидитетом, што је нарочито важно ако се узме у обзир чињеница да је у Притворској јединици тренутно смјештено једно такво лице. Хигијенски услови у ћелијама су задовољавајући а сваке седмице се контролише чистоћа, о чему љекар води књигу евиденција. С обзиром да објекат Притворске јединице нема трпезарију или другу просторију за јело, притвореници су принуђени да једу у својим ћелијама, што може утицати на погоршавање хигијенских услова у ћелијама иако сваки притвореник у ћелији има на располагању сто и столицу.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА - Притворска јединица има своју амбуланту у којој су запослени један љекар и двије медицинске сестре. Према изјави љекара, од 20 притвореника деветоро је тешко болесно, а осморици је потребан стални љекарски надзор. Амбуланта је солидно опремљена, али према изјави љекара потребна су додатна улагања, нарочито у уређаје за реанимацију. Лијекова има довољно и пацијенти свакодневно долазе по своју дневну дозу. Сваки притвореник је по доласку прегледан те сваки од њих има свој љекарски картон и досије.

ИСХРАНА - Храна за притворенике се не припрема у овој притворској јединици него у КПЗ Кула па се транспортује. Из тих разлога није било могуће обавити контролу количине и разноликости хране јер се контролна књига води у КПЗ Кула, али у вријеме посјете притвореници нису имали притужби на квалитет исхране. Сваки притвореник има право да у Притворској јединици једном седмично купи намирнице и друге производе који се чувају у заједничким фрижидерима.

ХИГИЈЕНСКИ УСЛОВИ – Притвореници личну хигијену одржавају у засебним купатилима која се налазе у оквиру ћелија. Такође имају могућност да свакодневно перу постељину и веш, а на располагању су им машине за прање веша и сушилице.

СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ - Притвореници већину времена проводе изван својих ћелија. Имају могућност да сваки дан на отвореном простору буду од 8.00 до 18.00-19.00 часова, а у заједничким просторијама до 22.00 часа. Свим притвореницима је на располагању отворени простор из четири дијела, од којих је један наткривен а на другом се налази терен за мали фудбал и кошарку те заједничке просторије у унутрашњости објекта у којима се налазе справе за фитнес, сто за стони тенис, библиотека и дневни боравак у којем се налази ТВ, DVD и друштвене игре. Осим тога свакодневно им се достаљају дневне новине. Сваком притворенику је омогућено да задовољава своје вјерске потребе, а за вјерске празнике и друге прилике у те сврхе се користе и просторије за фитнес.

КУМУНИКАЦИЈА И ПОСЈЕТЕ - Сви притвореници имају могућност да, уз сагласност суда, комуницирају са особама ван установе и то писмено или телефоном (тел. говорница се налази у ходнику објекта), као и право на свакодневне посјете и примање пакета а једном мјесечно имају право и на слободну посјету у посебним просторијама. Притвореници имају право и да упућују представке и жалбе које управа Притворске јединице запаковане доставља надлежном суду.

ДОКУМЕНТАЦИЈА - Матична књига и друге евиденције се уредно воде а за све притворенике постоје уредна судска рјешења о одређивању и продужавању притвора која се, заједно са осталим важнијим документима, држе у досијеима притвореника.

На основу утврђеног стања Независна комисија је предложила сљедеће **мјере и препоруке** које би побољшале услове боравака притворених лица у Притворској јединици, и то:

1. Предузимање хитних мјера како би се притворенику са инвалидитетом обезбиједили основни услови за живот. С тим у вези потребно је да Министарство правде БиХ хитно премјести притвореника у други завод који има одговарајући смјештај за лица са инвалидитетом (КПЗ Туњице у Бањој Луци). Ако Министарство правде БиХ није у могућности да притворенику са инвалидитетом обезбиједи нови одговарајући смјештај, онда је потребно објекат Притворске јединице прилагодити потребама лица са инвалидитетом, што захтијева преуређивање комплетног објекта и ћелије.
2. Улагање додатних средстава у амбуланту и набавку уређаја и опреме која ће помоћи бољој здравственој заштити притвореника. Као приоритет истиче се набавка медицинске опреме потребне за несметано лијечење и нормалан живот притвореника који имају теже здравствене проблеме. Осим тога, за притворенике инвалиде потребно је набавити и антидекубитални душек, јастук за сједење, импрегнирани чаршаф, уринарне катетере и кесе те колица.
3. Лијекове са психоактивним супстанцама у амбуланти осигурати од крађе и злоупотребе и то тако да се чувају у челичној каси која се закључава преко ноћи. Потребно је снабдјети притворску јединицу тестовима за детекцију психоактивних супстанци у тјелесним течностима, а тестирање спроводити према верификованим протоколима. Осим тога, потребно је успоставити процедуре за пријем овисника иако се они тренутно не налазе у притвору, те осигурати доступност повјерљивог савјетовања са психологом.
4. Поставити посебно издвојену кутију за притужбе на рад особља Притворске јединице која треба да буде лако доступна притвореницима за убацивање анонимних пријава.
5. Љекар Притворске јединице или друго стручно лице треба да води контролну књигу хране. Наиме, храна за притворенике Притворске јединице припрема се у КПЗ-у Кула, одакле се транспортује до Притворске јединице. На овај начин лекар или стручно лице Притворске јединице не може контролисати квалитет, количину хране и хигијенске услове за спремање хране. С обзиром да у Притворској јединици не постоје услови за припремање хране, потребно је да лекар или стручно лице Притворске јединице врши редовну контролу хране која се припрема у КПЗ-у Кула те да се сам транспорт хране врши под његовим надзором, о чему ће водити своју контролну књигу.
6. Запечатити собу у којој се налази сервер камере, односно похрањени снимци видео-надзора, тј. осигурати је тако да се елиминише могућа злоупотреба видео-записа.
7. Осигурати заједничке просторије за јело, што ће допринијети побољшању хигијенских услова у ћелијама.

8. Спровести здравствену заштиту притвореника у складу са одредбама ЗИКС-а које се односе на здравствену заштиту притвореника. С обзиром да је објекат Притворске јединице привременог карактера, потребно је да Савјет министара БиХ и Министарство правде БиХ убрзају активности на изградњи објекта државног затвора.

Након детаљног обиласка, прегледа и обављених разговора, **генерални закључак** Независне комисије је да Притворска јединица, иако је ријеч о контејнерском објекту привременог карактера, има добре услове за боравак већине притвореника (изузев притвореника са инвалидитетом), те да се према свим притвореницима поступа хумано, без дискриминације по било којем основу.

2. Посјета Казнено-поправном заводу Источно Сарајево “Кула”

Детаљна и најављена посјета Казнено-поправном заводу Источно Сарајево “Кула” обављена је 08. 09. 2011. године. Током посјете обављен је разговор са помоћником директора за службу третмана Момчилом Драшковићем, начелником за службу обезбјеђења Јовом Мандићем и медицинском сестром Весном Гавриловић. Остварен је увид у документацију те обављен разговор са пет затвореника (од укупно шест затвореника) којима је кривичну санкцију изрекао Суд БиХ. Директор завода Вукашин Црњак није био присутан приликом најављене и детаљне посјете Независне комисије.

Члановима Независне комисије управа КПЗ-а Кула није дозволила да разговарају са притвореницима нити да обаве преглед просторија у којима су смјештени притвореници. Према изјави начелника за службу обезбјеђења Јове Мандића, контакт са притвореницима, наводно, не дозвољава пресједница Суда БиХ, гђа Медцида Кресо, те стога није могао бити остварен детаљан увид у притворске просторије. Тако је посјета била усмјерена само према осуђеницима, док услови боравка и поштовање људских права притвореника нису могли бити сагледани у цјелини.

УСЛОВИ СМЈЕШТАЈА – КПЗ Кула је комплексан завод који се састоји од: Одјељења за мушке осуђенике, Одјељења за женске осуђенике, Малољетничког затвора, Васпитно-поправног дома за жене те Притворског одјељења у коме је у вријеме посјете било смјештено шест осуђеника којима је кривичну санкцију изрекао Суд БиХ те 15 притвореника. Осуђенци су смјештени у заједничким собама капацитета 6-7 особа, док су притвореници, према изјави заводског особља, такође смјештени у заједничким собама капацитета 4-5 особа. Све собе су довољно велике за смјештај овог броја особа, имају велике прозоре тако да имају и довољно дневног свјетла. Сваки осуђеник и притвореник има свој кревет и ормар за личне ствари а већина соба има и један заједнички фрижидер. Сваки осуђеник и притвореник у сваком тренутку има доступну воду за пиће.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА – КПЗ Кула има своју амбуланту, али нема љекара који је стално ангажован, него само стоматолога и два медицинска техничара. Завод има и стоматолошку ординацију а стационар је у изградњи. Два пута седмично долази и

неуропсихијатар. У амбуланти се воде љекарски картони за сваког притвореника и затвореника те амбулантни протокол.

ИСХРАНА – Храна за осуђенике и притворенике припрема се у кухињи која је у оквиру Завода. Контролна књига хране води се уредно и потписује је здравствени радник а од сваког оброка оставља се узорак који се похрањује у фрижидеру.

ХИГИЈЕНСКИ УСЛОВИ – Затвореници личну хигијену одржавају у заједничким купатилима који имају више умиваоника и туш-кабина са топлом водом. Хигијенски услови у собама су задовољавајући а затвореници имају могућност да перу постељину и рубље у вешерају. Контролу чистоће у собама, наводно, врше здравствени радници, али се о томе не воде евиденције.

СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ – Осуђеници и притвореници већину времена проводе изван својих соба. Тако, радно ангажовани осуђеници имају право на шетњу сваки дан у период од 15.00 до 19.00 часова, док они који нису радно ангажовани имају право на шетњу и у пријеподневним сатима. Осим тога, сви осуђеници имају право и на спортске активности, и то три пута седмично, у трајању од сат и по. Врата ходника у којем се налазе собе закључавају се у 20.30 часова а осуђеници на спавање одлазе у 22.00 часа па до 6.00 часова ујутро. Осуђеницима и притвореницима за слободне активности на располагању су круг по којем могу шетати, спортски терени, библиотека те дневни боравак у којем се могу бавити друштвеним играма и стоним тенисом. Прегледом круга по којем шетају притвореници уочено је да се непосредно уз њега гради објекат тржног центра “Темпо”, који ће бити знатно виши од зида ограде око круга шетње. На овај начин ће посјетиоци будућег тржног центра моћи гледати притворенике за вријеме шетње, што није само безбједносни проблем него може угрозити и основна људска права притвореника јер могу бити изложени порузи и вријеђењу од других особа. Осуђеницима је омогућено да раде, и то у оквиру радне групе за реновирање, радне јединице “Услуге и транспорт”, радне јединице “Економија”, радне јединице ресторан “Кула”, радне јединице “Друштвена исхрана”, библиотеке и два магацина. Притвореници и осуђеници имају могућност да задовољавају вјерске потребе, за што су им на располагању три различите и опремљене просторије за потребе православних, католичких и исламских вјерника, а повремено долази и вјероучитељ.

КУМУНИКАЦИЈА И ПОСЈЕТЕ - Сваки осуђеник има могућност да комуницира са особама ван установе и то писмено и путем телефонске говорнице смјештене у ходнику објекта. И притвореници имају могућност кориштења телефонске говорнице али се њихов разговор у правилу надзире изузев уколико суд није навео да надзор није потребан. Осуђеници и притвореници, уз сагласност суда, имају право пријема посјети и пошиљки. Посјете се примају у двије просторије које су без видео надзора а док је и на располагању једна просторија за брачне посјете у трајању од 2-5 сати.

ДОКУМЕНТАЦИЈА - Матична књига и друге евиденције се уредно воде а за све а за све осуђенике постоје уредни упутни акти суда који се, заједно са осталим важнијим

документима (лични лист, изјава о упознавању са законима и правилницима, здравствен лист), држе у досијеима осуђеника.

На основу утврђеног стања а у сврху побољшања услова боравка затворених лица у КПЗ-у Источно Сарајево, Независна комисија је дала сљедеће **препорукe**:

1. Потребно је што прије предузети активности на попуни радног мјеста љекара у заводској амбуланти те убрзати активности на изградњи стационара како би затворена и притворена лица имала одговарајућу здравствену заштиту.
2. Иако је хигијена у собама у којима су смјештени затвореници и осуђеници задовољавајућа, ипак је потребно предузети одговарајуће мјере како би се контрола хигијене вршила и евидентирала у складу са чланом 32. Правилника о кућном реду у установама за издржавање кривичне санкције, мјере притвора или других мјера –пречишћени текст (“Службени гласник БиХ”, број 55/09).
3. Потребно је побољшати услове боравка у самицама те предузети одговарајуће мјере да се у њима обезбиједи довољна количина дневног свјетла и свјежег ваздуха у складу са чл. 39. и 40. став 1. Правилника о одјећи, обући, исхрани, дисциплинском поступку, условима и начину издржавања дисциплинске казне упућивања у самицу и мјере усамљења притвореника и затвореника у заводу за извршење кривичних санкција, притвора и других мјера БиХ (“Службени гласник БиХ”, број 20/05).
4. Потребно је, у складу са могућностима, изградити наткривени дио за шетњу затвореника и притвореника како би им се омогућио боравак на отвореном простору за вријеме кишних дана с циљем досљедног поштовања права на шетњу из члана 53. став 1. Правилника о кућном реду у установама за издржавање кривичне санкције, мјере притвора или других мјера –пречишћени текст (“Службени гласник БиХ”, број 55/09).
5. Потребно је, с циљем побољшања хигијенских услова и укупних услова боравка у Заводу, санирати и реновирати поједине дијелове кровне конструкције на одређеним објектима који то захтијевају те реновирати мокре чворове.
6. Потребно је предузети неопходне мјере како се изградњом објекта тржног центра “Темпо” не би нарушили безбједност КПЗ Кула, сврха мјере притвора и људска права притвореника.

Након детаљног обиласка, прегледа и обављених разговора, **генерални закључак** Независне комисије је да Казнено-поправни завод Источно Сарајево “Кула”, иако је један број објеката у прилично трошном стању, има задовољавајуће услове за боравак лица осуђених од Суда БиХ те да се према њима поступа хумано, уз поштовање њихових права.

Независна комисија није могла у потпуности сагледати услове боравка за притворена лица, начин поступања према њима и поштовање њихових права (притворска јединица) јер јој управа Завода није омогућила преглед просторија у којима бораве притвореници као и обављање разговора с њима, иако, према мишљењу Комисије, за то није постојао законски основ нити било који други оправдан разлог.

3. Посјета Казнено-поправном заводу Фоча обављена је у два дијела, као најављена детаљна посјета и као посјета по заprimљеној представи групе затвореника

- Детаљна и најављена посјета Казнено-поправном заводу Фоча

Детаљна и најављена посјета Казнено-поправном заводу Фоча обављена је 23. 09. 2011. године. Након разговора са директором Синишом Голијанином, помоћником директора за службу третмана Жељком Бодирогом, помоћником директора за службу обезбјеђења Милетом Мاستилом, докторицом Љиљаном Ристановић, стоматологом Младеном Петковићем и главним куваром Славком Марићем, Независна комисија је извршила увид у документацију и обавила разговор са 15 затвореника којима је кривичну санкцију изрекао Суд БиХ а који су изразили жељу да разговарају са Независном комисијом.

Током посјетом утврђено је сљедеће:

УСЛОВИ СМЈЕШТАЈА – У КПЗ-у Фоча налазе се укупно 292 затворника у затвореном одјељењу и 42 затвореника у полуотвореном одјељењу а укупни капацитет Завода је за 340 затвореника. У КПЗ-у Фоча налази се укупно 62 затвореника којима је кривичну санкцију изрекао Суд БиХ, од којих су сви пунољетни и мушког пола, а један затвореник се од 25. 05. 2007. године налази у бјекству. Од укупног броја затвореника којима је кривичну санкцију изрекао Суд БиХ ванзаводске погодности користе укупно три лица а док за остала, због висине казне и тежине извршеног кривичног дјела, још увијек нису испуњени законски услови за њихово одобравање. Затвореници су смјештени у 11 васпитних колектива, од којих су 10 у затвореном одјељењу а један у полуотвореном. У васпитним колективима постоје двије до четири спаваонице у којима је смјештено 20 до 45 затвореника. Сваки затвореник има свој кревет и ормар за личне ствари. Све собе имају велике прозоре тако да имају довољно дневног свјетла и вентилације. У оквиру једног васпитног колектива налази се заједничко купатило и клозет, чајна кухиња те сала за дневни боравак са ТВ пријемником. Сваки затвореник у сваком тренутку има доступну воду за пиће. Осим васпитних колектива, КПЗ Фоча има и Одјељење под посебним надзором у којем се налази десет ћелија у којима затвореници издржавају казну затвора индивидуално и одвојени од осталих. Свака ћелија има један кревет, сто и столицу, лавабо са чесмом и клозет. Поред тога, у овом одјељењу налази се и мањи дневни боравак те заједнички мокри чвор са једном туш-кабином и два клозета.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА – Здравствена заштита у КПЗ-у Фоча пружа се у амбуланти, стационару, лабораторији и стоматолошкој ординацији, који се налазе у оквиру Завода и у којима су тренутно стално ангажовани стоматолог и четири медицинска техничара. Тренутно у Заводу није стално запослен љекар иако се редовно расписују конкурси за поуну радног мјеста љекара, те је из тог разлога љекар ангажован по уговору о дјелу и свакодневно долази у Завод. У амбуланту повремено долази и неуропсихијатар, и то најмање два пута мјесечно, те специјалисти из Клиничког центра Фоча који у Заводу обављају различите специјалистичке прегледе. Такође, Завод има и стационар у којем је у тренутку посјете било смјештено 16 затвореника те лабораторију у којој се могу урадити налази крви и урина. Сваког затвореника по пријему прегледа љекар и његов здравствени лист се налази у кумулативном досијеу. За сваког затвореника у амбуланти води се посебан љекарски картони као и: амбулантни протокол у који се уводи сваки преглед који је обављен, здравствени протоколи, евиденције специјалистичких прегледа и протоколи за ампулиране лијекове.

ИСХРАНА – Храна за затворенике припрема се у кухињи која је саставни дио Завода. Контролна књига хране води се уредно и њу потписује здравствени радник а од сваког obroка оставља се узорак који се похрањује у фрижидеру. Поред тога уредно се води и књига исхране коју потписује дежурни службеник Завода. Затвореници ручају у сали за ручавање чији је капацитет 72 мјеста а за сваки оброк имају на располагању 30 минута.

ХИГИЈЕНСКИ УСЛОВИ – Затвореници личну хигијену одржавају у заједничким купатилима која имају више умиваоника и туш-кабина са топлом водом. Хигијенски услови у собама су задовољавајући а Завод организује прање постељине и одјеће у вешерају у којем су запослени затвореници. Контрола чистоће у собама се, по изјави здравственог радника, врши редовно, али се о томе не воде евиденције.

СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ – Према изјави помоћника директора, сви затвореници имају право на шетњу у јутарњим и послеподневним часовима, и то од 10.30 до 12.00 и од 15.30 до 18.00 часова, односно до 17.00 часова у зимском периоду. Изузетак су затвореници у Одјељењу под посебним надзором, односно на индивидуалном издржавању казне који шетају само једном у одређеном термину у трајању од два сата. О обављеним шетњама води се уредна евиденција. Према изјави помоћника директора, рапорт и пребројавање затвореника обавља се у 20.00 часова а у 22.00 часа је повечерје, осим ако директор не одобри дуже вријеме. Затвореници у слободно вријеме на располагању имају већи круг за шетњу, спортске терене, библиотеку са око 4.500 наслова, разне секције као што су: новинарска, рачунарска, ликовна, резбарска, бодибилдинг. Поред тога на располагању имају и салу за одржавање разних манифестација. КПЗ Фоча нема наткривени круг за шетњу који би се користио у случају падавина. Затвореници имају могућност да задовољавају вјерске потребе, за шта су им на располагању три различите и опремљена просторије за потребе православних, католичких и исламских вјерника а повремено долазе и вјерски службеници. Просторија за ручавање има 72 мјеста а за сваки оброк имају на

располагању по 30 минута. Затвореницима је омогућено да раде, и то у кругу Завода (Радна јединица-погон намјештаја, одржавање чистоће, кухиња, трпезарија, вешерај, пекара, метални погон - браварска радионица, котловница, ауторадионица, магацини, библиотека) те ван круга Завода (угоститељски објекти “Дрина” и “Бријуни”, те економија). Завод има и интерни Правилник о систематизацији радних мјеста за осуђена лица КПЗ Фоча, према којем су систематизована укупно 153 радна мјеста. Према изјави помоћника директора, сви радно ангажовани затвореници имају сва права по основу рада. Плата зависи од радног мјеста на који је распоређен затвореник и креће се од 25 до 30 КМ па све до 150 КМ и више. Затвореници за свој рад не добијају готов новац него им се он уплаћује на рачун, и могу га слати породици или њиме куповати у кантини.

КУМУНИКАЦИЈА И ПОСЈЕТЕ - Према изјави помоћника директора, сви затвореници имају право да у повјерењу разговарају са инспектором, омбудсменом, надлежним судом, адвокатом као и са другим тијелима или органима (механизмима) који прате стање у овој области, за шта постоје и посебне просторије. Сви затвореници имају право да пишу писма особама ван установе по свом избору и да примају и упућују поднеске ради заштите својих права и законом заштићених интереса. У Заводу се налази и издвојена кутија за притужбе у коју затвореници могу убацивати анонимне пријаве. Кључ од тих кутија има само директор, који их и отвара и преузима представке. Сваки затвореник може лично разговарати са директором на основу личног захтјева (лични рапорт). Затвореници на располагању имају и три телефонске говорнице које могу користити 10 минута. При томе овлашћени заводски службеник контролише само које је бројеве затвореник позвао, а сам разговор се обавља неометано. Према изјави помоћника директора, сви затвореници имају право пријема редовних и ванредних посјета, и за то су им на располагању двије просторије без видео-надзора те двије просторије за интимне посјете. Поред тога, затвореници имају право да слободно пишу писма особама ван Завода и која се, према изјави помоћника директора, не читају, осим ако су упућена некој институцији.

ДОКУМЕНТАЦИЈА - Матична књига се уредно води а за све затворенике постоје уредни упутни акти суда који се, заједно са осталим важнијим документима (лични лист, изјава о упознавању са законима и правилницима, здравствени лист), држе у досијейима затвореника.

На основу утврђеног стања као и дописа КПЗ-а Фоча број: 01-1029/11 од 08. 11. 2011. године, а у сврху побољшања услова боравка затворених лица у КПЗ-у Фоча, Независна комисија је дала сљедеће **препорукe**:

1. Потребно је што прије стално ангажовати љекара у заводској амбуланти како би затвореници имали бољу здравствену заштиту. Такође је потребно да се, у складу са могућностима, што раније обављају потребни специјалистички прегледи затвореника у случајевима када то наложи заводски љекар.

2. Неопходно је набавити нову опрему за стоматолошку ординацију, а нарочито стоматолошку столицу, јер је тренутно у употреби столица старије производње и технички застарјела.
3. Иако је хигијена у собама у којима су смјештени затвореници осуђени од Суда БиХ задовољавајућа, потребно је обављати редовну хигијенску контролу соба и о томе водити контролну књигу хигијенских прегледа као што је то предвиђено чланом 32. Правилника о кућном реду у установама за издржавање кривичне санкције, мјере притвора или других мјера –пречишћени текст (“Службени гласник БиХ”, број 55/09).
4. Потребно је, у складу са могућностима, побољшати услове боравка затвореника у појединим собама. Тако је потребно замијенити столарију на прозорима јер се стиче дојам да она не пружа довољну заштиту од спољашњих климатских утицаја. Такође је потребно пронаћи адекватан простор у којем ће затвореници одлагати своју одјећу, јер она сада виси на зидовима, што ствара осјећај претрпаности и неуредности.
5. Један дио круга за шетњу потребно је наткрити како би се омогућила шетња затвореницима на отвореном и у случају падавина.
6. Чланови Независне комисије сматрају оправданим притужбе појединих затвореника да су удаљени од мјеста свог пребивалишта, чиме су директно угрожена њихова права на посјету. На овај начин ови затвореници су дискриминирани у односу на друге које чланови породице могу много чешће посјећивати и уз знатно мање финансијских средстава. С тим у вези, предлажемо да Суд БиХ у будућим случајевима приликом упућивања осуђеника на издржавање казне затвора а прије него што се изгради објекат Затвора БиХ, узме у обзир и мјесто пребивалишта осуђеника. Препоручујемо директору КПЗ-а Фоча да предложи премјештај ових затвореника, с обзиром да би се тако омогућило да ове особе, и поред тога што су већином осуђене на дугогодишње казне затвора, остану у што бољем контакту са својом породицом, што ће допринијети и ефикаснијој реализацији третмана.

Након детаљног обиласка, прегледа и обављених разговора **генерални закључак** Независне комисије је да Казнено-поправни завод Фоча, с обзиром да дјелује у објекту који је стар више од стотину година, има добре услове за боравак затвореника те да се према свима поступа хумано, уз поштовање њихових права.

- Рад Независне комисије поводом представке групе затвореника из КПЗ-а Фоча

Поводом представке затвореника из КПЗ-а Фоча, Жељка Мејакића и других, бр. 05/6-50-17-873/11 од 18. 08. 2011. године, Независна комисија је обавила разговор са затвореницима-представницима потписника наведене представке.

У разговору са члановима Независне комисије потписници представке поновили су све своје наводе из представке те им дали на увид двије пресуде Суда

БиХ, и то против Зијада Куртовића од 25. 03. 2009. године и против Здравка Михајловића од 16. 06. 2011. године, а у којима је Суд пресудио на основу Кривичног закона СФРЈ а не Кривичног закона БиХ, као што је то било у њиховом случају. Потписници представке поново су истакли проблем неуједначености законских прописа у БиХ јер су ентитетски закони о извршењу кривичних санкција повољнији од државног ЗИКС-а, нарочито по питању услова за условни отпуст и добијања погодности, те проблем њиховог упућивање на издржавање казне затвора у заводе који су удаљени од мјеста пребивалишта њихових породица.

Након обављеног разговора са потписницима представке током посјете КПЗ-у Фоча, чланови Независне комисије дали су сљедеће **препорукe**:

1. Независна комисија није надлежна да преиспитује и коментарише судске одлуке него само да прати услове боравка, поступање и поштовање људских права затвореника. Супротно поступање водило би у неовлашћено мијешање у независност и самосталност судске власти. Из тих разлога потписници представке се упућују на заштиту својих права пред другим органима (Суд БиХ, Уставни Суд, Комисија за мониторинг казнено-поправних завода, полицијских станица и психијатријских установа коју је именовао Савјет министара БиХ, Европски суд за људска права и друге домаће и међународне институције).
2. Независна комисија констатује да неуједначеност државних и ентитетских прописа о извршењу кривичних санкција доводи поједине затворенике у неравноправан положај, нарочито када је ријеч о условима за коришћење погодности и условног отпуста, тако да је потребно да Министарство правде БиХ заједно са другим координационим тијелима у БиХ ради на усаглашавању свих прописа о извршењу кривичних санкција у Босни и Херцеговини, чиме би се сви затвореници довели у једнак положај.
3. Чланови Независне комисије сматрају оправданим притужбе појединих затвореника да су удаљени од мјеста свог пребивалишта, чиме су директно угрожена њихова права на посјету. На тај начин ови затвореници су дискриминирани у односу на друге затворенике које чланови њихових породице, због близине, могу знатно чешће посјећивати и уз знатно мање финансијских средстава. С тим у вези препоручујемо да Суд БиХ убудуће, приликом упућивања осуђеника на издржавање казне затвора а прије него што се изгради објекат Затвора БиХ, узме у обзир и мјесто пребивалишта осуђеника, што је у складу са чланом 17. тачке 1. и 3. Европских затворских правила из 2006. године. Независна комисија је још раније у својим извјештајима истакла потребу убрзања активности ради завршетка изградње Затвора БиХ.
4. Препоручено је директору КПЗ Фоча и министру правде БиХ да размотре примјену члана 149. ЗИКС-а, који говори о могућности премјештаја затвореника што ближе мјесту пребивалишта њихових породица, како би се на тај начин омогућило да ова лица, и поред тога што су већином осуђена на дугогодишње

казне затвора, остану у што бољем контакту са својом породицом, што ће и допринијети ефикаснијој реализацији третмана, како би се осигурала примјена члана 17. тачка 1. Европских затворских правила из 2006. године.

Што се тиче примједба на рад Комисије за условни отпуст, Независна комисија констатује да није надлежна да преиспитује рад и одлуке Комисије за условни отпуст као и разлоге којима се наведена комисија руководила приликом доношења појединих одлука.

На препоруку из тачке 1. Предраг Црногорац, други замјеник предсједника Независне комисије, и Милана Шкипина, чланица Независне комисије, дали су издвојено мишљење које је дато у прилогу Записника о посјети КПЗ Фоча.

4. Посјета Казнено-поправном заводу Сарајево

Детаљна и најављена посјета Казнено-поправном заводу Сарајево обављена је 28. 10. 2011. године. Током посјете обављен је разговор са директором Алијом Бербекићем, замјеником директора Младеном Крпаном, шефом Одсека за обезбјеђење притворених лица Нијазом Омерагићем, помоћником директора за третман и преваспитање Феридом Никшићем, медицинским техничаром Златком Зековићем, главним куваром Кенаном Кучинаром и извршен је увид у документацију. С обзиром на удаљеност Одјељења у Устоколини и Одјељења на Игману, који су саставни дио КПЗ-а Сарајева, Независна комисија је обишла само главну зграду у којој је смјештено Притворско одјељење и мањи број затвореника. Особље Завода дало је Независној комисији на увид одређену документацију (слике и др.) Одјељења у Устоколини и Одјељења на Игману, који су саставни дио КПЗ-а Сарајева.

Током посјете утврђено је следеће:

УСЛОВИ СМЈЕШТАЈА – У КПЗ-у Сарајево, у тренутку посјете, према изјави Управе Завода, налазило се укупно 117 осуђеника и 108 притвореника смјештених у три одјељења. У Одјељењу у Устоколини налази се 39 осуђеника, а има мјеста за 90 особа, а у објекту на Игману смјештена су 54 осуђеника, а има мјеста за 70 особа. Највише затвореника смјештено је у главној згради у Сарајеву у којој се налази Притворско одјељење са 108 притвореника, те 24 осуђеника који су углавном запослени на помоћним пословима у том одјељењу. Укупни капацитет Притворског одјељења је 110 особа. У КПЗ-у Сарајево налази се укупно 5 осуђеника којима је кривичну санкцију изрекао Суд БиХ, од којих су двојица смјештена у Одјељењу у Устоколини, двојица у Одјељењу на Игману, а један у главној згради. Ниједан од осуђеника којима је кривичну санкцију изрекао Суд БиХ не користи ванзаводске погодности јер за већину још увијек нису испуњени формални услови, а један није задовољио безбједносне провјере. У Притворском одјељењу КПЗ-а Сарајево смјештен је и један притвореник којем је притвор изрекао Суд БиХ. Притвореници су смјештени на три различита спрата у укупно 37 соба у којима је, зависно од величине, смјештено

од двоје до осам притвореника. Сваки притвореник има свој кревет и ормарић за личне ствари а у собама се налази и заједнички сто за којим притвореници и једу те више столица као и ТВ пријемник са више ТВ програма. Свака соба има клозет и купатило, али без топле воде. Собе се закључавају, али имају прекидач за аларм који је доступан сваком притворенику. Све собе имају довољно простора и дневног свјетла, али је већину соба потребно реновирати. Осуђеници у главној згради смјештени су у три собе, од којих су двије у приземљу. У једној је смјештено 12, а у другој четири осуђеника. Трећа соба се налази на трећем спрату и у њој је смјештено осам осуђеника. Сваки осуђеник има свој кревет, али су двије собе у приземљу превише мале за толико особа тако да у њима нема довољно вентилације. Осуђеници на располагању имају и дневни боравак који је довољно велик у којем се налазе један велики сто и више столица, ТВ пријемник са више ТВ програма, сто за стони тенис, мања теретана и друштвене игре. Осим тога осуђеници имају и заједнички клозет и купатило са више одвојених туш-кабина које је новоизграђено и у одличном стању.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА – Здравствена заштита у КПЗ-у Сарајево пружа се у амбуланти, али у њој тренутно није стално радно ангажован љекар него само четири медицинска теничара. Завод је на основу уговора о дјелу ангажовао љекара опште медицине, специјалисту, неуропсихијатра и стоматолога који у Завод долазе два пута седмично, а по потреби и чешће. Такође, Завод има и уговор са Клиничким центром Кошево о ванзаводском лијечењу затвореника. Здравствена заштита у Заводу пружа се у заводској амбуланти сваки дан до 20.00 часа, а након тога медицински техничари долазе по позиву. У амбуланти се проводе дневне терапије. Лијекови за терапије су добро обезбијеђени. Завод нема стационар, али је у плану изградња једне болесничке собе. Сваки затвореник има свој љекарски картон.

ИСХРАНА – Храна за затворенике припрема се у кухињи која је саставни дио Завода. Контролна књига хране води се уредно, али је потписује само дежурни у Заводу а не и здравствени радник. Од сваког оброка оставља се узорак који се похрањује у фрижидеру и чува 24 сата. Поред тога постоји и евиденција седмичних јеловника коју потписују кувар, здравствени радник, представник затвореника и директор. Притвореници једу у својим собама и храна им се доноси, а осуђеници сами долазе по храну и једу у дневном боравку.

ХИГИЈЕНСКИ УСЛОВИ – Притвореници личну хигијену одржавају у собним купатилима у којима нема топле воде те у заједничком купатилу у којем се могу купати два пута седмично. Купатило има три туш-кабине, али оне нису физички одвојене, односно немају врата ни параван. Осуђеници личну хигијену одржавају у заједничком купатилу у којем има више одвојених туш-кабина и санитарни чвор. Хигијенски услови у собама су задовољавајући, али је ипак већину соба потребно окречити те реновирати санитарни чвор. Завод организује прање постељине и одјеће у вешерају у којем су запослени затвореници. Контролу чистоће у собама, наводно, врши здравствени радник, али се о томе не воде евиденције.

СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ – Према изјави директора, сви притвореници имају право на шетњу по један сат дневно према унапријед утврђеном редослиједу, о чему се уредно води евиденција. Притвореници слободно вријеме проводе у својим собама, а осуђеници у дневном боравку. Затвореници имају могућност да задовољавају вјерске потребе, за шта су им на располагању три различите и опремљене просторије за потребе православних, католичких и исламских вјерника, а повремено долази и вјерски службеник.

КУМУНИКАЦИЈА И ПОСЈЕТЕ - Према изјави директора, сви затвореници имају право да у повјерењу разговарају са инспектором, државним омбудсменом, надлежним судом као и адвокатом, за шта постоје и посебне просторије. Сви затвореници имају право да пишу писма особама ван установе по свом избору и да примају и упућују поднеске ради заштите својих права и законом заштићених интереса. Такође, надлежни суд редовно обилази притворенике, о чему се води евиденција обилазака. У Заводу се налази и издвојене кутије за притужбе у које затвореници могу убацивати анонимне пријаве. Кључ од тих кутија има директор, који их и отвара и преузима представке. Затвореници на располагању имају и телефонске говорнице које су смјештене у посебним просторијама тако да се разговор може водити несметано и само под надзором заводског службеника. Затвореницима је дозвољено да свакодневно користе телефон, а могу позивати само одређене бројеве. Трајање разговора осуђеника није временски ограничено, а притвореници имају на располагању пет минута дневно. Према изјави директора, сви затвореници имају право на редовне посјете, и то једанпут седмично, у трајању од 20-ак минута а понекад и дуже. Посјете се примају у заједничкој просторији, с тим што су притвореници физички одвојени од својих посјетилаца и комуницирају преко стаклене преграде. Ова просторија је покривена и видео-надзором. Сви затвореници могу свакодневно примати пакете са храном и другим производима. Осуђена лица имају право и на слободне посјете једанпут мјесечно, у посебним просторијама, али се оне тренутно реновирају.

ДОКУМЕНТАЦИЈА - Матична књига се уредно води а за све затворенике којима је кривичну санкцију или мјеру изрекао Суд БиХ постоје уредни упутни акти суда или рјешења о одређивању притвора који се, заједно са осталим важнијим документима (лични лист, изјава о упознавању са законима и правилницима, здравствени лист), држе у досијеима затвореника.

На основу обављеног прегледа а у сврху побољшања услова боравка затворених лица у КПЗ-у Сарајево, Независна комисија је дала сљедеће **препоруче**:

1. Главна зграда КПЗ-а Сарајево у којој је смјештено Притворско одјељење и мањи број затвореника прилично је нефункционална јер Завод користи само дио зграде, и то приземље и три спрата: трећи, четврти и пети спрат, што га чини неперспективним. На овај начин су поједини дијелови Завода, и то собе у којима су смјештени притвореници, физички одвојени од других дијелова (просторије за посјету, круг за шетњу, кухиња) и спојени алтернативним и приручним прилазима. Из тих разлога препоручује се да Министарство правде

Федерације БиХ предузме одговарајуће мјере како би се и остали дијелови зграде, и то први и други спрат, а које тренутно користи суд, дали на коришћење КПЗ-у Сарајево, те заштитио објекат Завода од надоградње спорне гараже у сусједству. На овај начин објекат КПЗ-а Сарајево чинио би једну функционалну и природну цјелину, чиме би се знатно побољшали услови боравка затвореника. Осим тога, просторије Суда на првом и другом спрату окренуте су према кругу за шетњу Завода тако да све особе које се налазе или затекну у тим собама могу гледати притворенике за вријеме шетње, што представља не само безбједносни проблем него може угрозити и основна људска права притвореника јер могу бити изложени порузи и вријеђењу од других особа.

2. Неопходно је што прије завршити започете радове на реконструкцији водоводне и канализационе мрже и купатила у Притворском одјељењу. Наиме, ти радови су дјелимично завршени на петом спрату, тако да су собе у том дијелу у знатно бољем стању од соба у осталим дијеловима Завода. Међутим, велики проблем у свим собама су купатила која немају топлу воду тако да личну хигијену одржавају у једном заједничком купатилу у којем се могу купати два пута седмично. И ово заједничко купатило потребно је реновирати, а нарочито физички одвојити постојеће три туш-кабине, како би се осигурала минимална интима затвореника. На овај начин притвореницима није осигурана сваког дана довољна количина топле воде за одржавање личне хигијене - члан 24. Правилника о кућном реду у установама за издржавање кривичне санкције, мјера притвора или других мјера БиХ - нити им је омогућено купање најмање једном дневно - члан 25. став. 3. Правилника о кућном реду у установама за издржавање кривичне санкције, мјера притвора или других мјера БиХ ("Службени гласник БиХ", број 55/09).
3. Смјештајни услови у Притворском одјељењу КПЗ-а Сарајево су прилично лоши, иако се, према изјави директора, планирају радови на стварању бољих услова (реновирање). Собе у Притворском одјељењу су задовољавајуће величине за број притвореника који се у њима налазе. Међутим, Завод нема никакве пратеће садржаје који би притвореницима омогућили да обављају различите сврсисходне активности ван својих соба. Притвореници на располагању имају само сат времена за шетњу на отвореном а преостала 23 сата дневно проводе у својим собама у којима чак и једу. Тако ове собе нису само спаваонице него и просторије за дневни боравак и јело па су, по квадратури, неодговарајуће за притворенике који се у њима налазе. Из тих разлога потребно је да Министарство правде Федерације БиХ и КПЗ Сарајево предузму потребне мјере с циљем побољшања инфраструктуре Завода, односно изградње пратећих садржаја који ће омогућити притвореницима да један дио дана проводе ван својих соба те да буду укључени у сврсисходне активности различите природе. С тим циљем потребно је притвореницима осигурати шетњу на отвореном у трајању од најмање два сата, те неке просторије у објекту Завода у којима ће се бавити спротским и другим друштвеним активностима (просторија дневног

боравка, теретана, читаоница, стони тенис и сл.). Потребно је осигурати адекватан круг за шетњу са наткривеним дијелом, чиме би се затвореницима омогућио боравак на отвореном и у случају лоших временских услова. С обзиром на ограничени простор Завод, ови циљеви могу се постићи на два начина: смањивањем броја затвореника или проширивањем капацитета Завода.

4. Потребно је побољшати услове боравака затвореника који се налазе у главној згради. Наиме, ови затвореници су већином смјештени у приземљу у двије спаваонице које су претрпане, због чега је слаба вентилација, као и дневно свјетло. Из тог разлога потребно је хитно смањити број затвореника који се у њима налазе. Ово је нарочито важно јер ови затвореници имају добре остале услове. Наиме, на располагању имају дневни боравак са пратећим садржајима и потпуно реновирано и уредно купатило и санитарни чвор.
5. Потребно је формирати посебно одјељење затвореница и притвореница које ће бити физички одвојено од одјељења затвореника и притвореника, те у њему, као заводско особље, запослити довољан број жена.
6. Потребно је побољшати и здравствену заштиту затвореника, те с тим циљем стално ангажовати љекара у заводској амбуланти и набавити медицинску опрему која недостаје (мини лабораторија, ЕКГ, уређаји за реанимацију). Такође, потребно је завршити започете радове на изградњи болесничке собе.
7. Иако је хигијена у собама у којима су смјештени затвореници задовољавајућа, ипак је потребно редовно контролисати хигијену у собама и о томе водити контролну књигу хигијенских прегледа као што је то предвиђено чланом 32. Правилника о кућном реду у установама за издржавање кривичне санкције, мјера притвора или других мјера БиХ - пречишћени текст ("Службени гласник БиХ", број 55/09).
8. Потребно је да здравствени радник редовно обилази кухињу и провјерава хигијенске услове, начин припремања хране, квалитет намирница и калоричну вриједност хране као и здравствено стање особа које раде у кухињи, као што је то предвиђено чланом 45. Правилника о кућном реду у установама за издржавање кривичне санкције, мјера притвора или других мјера БиХ ("Службени гласник БиХ", број 55/09).
9. Потребно је и преиспитати потребу за надзорним камерама у соби за посјете а нарочито зато што су притвореници и њихови посјетиоци и физички одвојени за вријеме посјете.

Након детаљног обиласка и прегледа главне зграде КПЗ-а Сарајево, **генерални закључак** Независне комисије је да су потребна додатна улагања како би Казнено-поправни завод Сарајево у сједишту имао задовољавајуће услове за боравак затвореника и притвореника. У противном, потребно је њихово измјештање на друге локације и у друге објекте попут Одјељења Игман или Одјељења Устиколина, у којима

би Казнено-поправни завод Сарајево имао добре услове за боравак затвореника и притвореника.

5. Посјета Казнено-поправном заводу Бусовача

Детаљна и најављена посјета Казнено-поправном заводу Бусовача обављена је 29. 11. 2011. године. Током посјете обављен је разговор са директором Марком Криштом, помоћником надзорника службе Мирославом Шушњаром, надзорником страже Шимуном Бадровом, медицинским техничаром Миланом Араповићем, главном куварицом Луцијом Шантић и референтицом матичне евиденције Блаженком Вујић, те остварен увид у документацију.

Током посјете и обиласка соба у којима су смјештени затвореници чланови Независне комисије обавили су разговор са двојицом притвореника којима је притвор одредио Суд БиХ.

Извршеном посјетом утврђено је следеће:

УСЛОВИ СМЈЕШТАЈА – У КПЗ-у Бусовача, у тренутку посјете, према изјави Управе Завода, налазило се укупно 98 осуђеника и 13 притвореника, док је укупни капацитет 88 осуђеника и 14 притвореника. Сви затвореници смјештени су у два павиљона, од којих су у Павиљону број 1 смјештени, у десном дијелу, осуђеници а у лијевом дијелу притвореници, док су у Павиљону број 2 смјештени осуђеници. У КПЗ-у Бусовача у тренутку посјете налазило се 7 осуђеника којима је кривичну санкцију изрекао Суд БиХ те 5 притвореника којима је притвор изрекао Суд БиХ. Притвореници су распоређени у шест соба у којима је смјештено, зависно од величине соба, од једног до четири притвореника. Собе су у добром стању, имају довољно простора, дневног свјетла и вентилације. У собама је забрањено пушење тако да притвореници који су пушачи пуше у клозету. Сваки притвореник има кревет и ормарић за личне ствари а у собама се налази и заједнички сто на којем притвореници једу, те више столица, као и ТВ пријемник са више ТВ домаћих и страних програма. Свака соба има клозет и купатило са топлем водом. Осуђеници који су смјештени у Павиљону број 1 распоређени су у пет спаваоница са по три кревета на спрат, односно шест лежаја. Собе су у добром стању са довољно простора, дневног свјетла и вентилације. У собама се налазе и ормарићи за личне ствари осуђеника, заједнички сто и више столица као и ТВ пријемник са више ТВ домаћих и иностраних програма. У одјељењу се, поред соба, налази и већи дневни боравак са више столова и столица те заједнички клозет и купатило са више туш-кабина са топлем водом. Комплетно одјељење се закључава, али се осуђеници могу слободно кретати по собама, дневном боравку и купатилу. Осуђеници који су смјештени у Павиљону број 2 распоређени су у једанаест спаваоница са по три кревета на спрат, односно шест лежаја. Собе су у добром стању, са довољно простора, дневног свјетла и вентилацијом. У собама се налазе и ормарићи за личне ствари осуђеника, заједнички сто и више столица као и ТВ пријемник са више ТВ домаћих и страних програма. У одјељењу се, поред соба, налазе и двије просторије

за дневни боравак од којих је, једна мања, намијењена за непушаче а друга, већа, за пушаче. У одјељењу се налази и заједнички клозет и купатило са више кабина и умиваоника те још једно купатило са умиваоничима у којем се налазе и више закључаних ормарића у којима осуђеници чувају обућу и своје личне ствари. Читаво одјељење се закључава, али се осуђеници могу слободно кретати по собама, дневном боравку и купатилу. Поред тога, у Заводу је изграђен још један павиљон за смјештај затвореника капацитета 50 особа. Овај павиљон још увијек није у функцији јер је потребно набавити још неколико кревета, душека и видео-надзор. Такође је потребно запослити још најмање 20-ак особа за чији је запошљавање директор упутио захтјев Влади Федерације БиХ. Такође су, према изјави директора, започети радови и на изградњи пријемног одјељења које Завод још увијек нема.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА – У Заводу постоји служба за здравствену заштиту, али у њој тренутно није стално радно ангажован лекар него само један медицински техничар. Завод је на основу уговора о дјелу ангажовао лекара који једном седмично долази у Завод и обавља потребне прегледе као и прегледе тек примљених затвореника, а специјалистички прегледи се обављају у здравственој установи. Према изјави медицинског техничара Милана Арповића, заводска амбуланта ради само прву смјену, а након тога хитни случајеви се упућују у Хитну помоћ. У амбуланти се налазе и лекарски картони за сваког затвореника у којима се воде евиденције о свим болестима и прегледима. Осим амбуланта, Завод има и болесничку собу у којој се налази један кревет за смјештај обољелих затвореника.

ИСХРАНА – Храна за затворенике припрема се у кухињи која је саставни дио Завода. Кухиња је чиста и уредна и у њој су запослени два куvara и помоћно особље које чине затвореници. Храна се припрема на основу седмичних јеловника које потписује директор и евентуално лекар, ако је неким затвореницима потребно приправљати посебну храну из здравствених разлога. Контролна књига хране се уредно води и свакодневно је за сваки оброк потписује медицински техничар. Од сваког obroка оставља се узорак који се похрањује у фрижидеру и чува 24 сата. По изјави главне куvariце Луције Шантић, има довољно хране за све затворенике. Осуђеници једу у трпезарији која се налази поред кухиње, и то у двије смјене. Трпезарија је уредна и чиста, са довољно столова и столица. Притвореници једу у својим собама, гдје им се храна и доноси. Такође, Завод има и кантину у којој сви затвореници могу куповати храну и друге производе по набавним цијенама.

ХИГИЈЕНСКИ УСЛОВИ – Притвореници личну хигијену одржавају у добро уређеним собним купатилима у којима се налазе санитарни чвор, умиваоник и туш-кабина са топлем водом. Осуђеници смјештени у Павиљону број 1 личну хигијену одржавају у добро уређеном заједничком купатилу у којем има више умиваоника, више санитарних чворова у одвојеним кабинама те више туш-кабина такође у одвојеним кабинама. Осуђеници смјештени у Павиљону број 2 личну хигијену одржавају у добро уређеном заједничком купатилу у којем има више умиваоника, више санитарних чворова у одвојеним кабинама те више туш-кабина такође у одвојеним кабинама. Осим тога, осуђеници у овом павиљону на располагању имају још једно купатило са више

умиваоника. Завод организује прање постелине и одјеће у вешерају у којем су запослени осуђеници.

СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ – Према изјави директора, сви осуђеници имају право боравака на отвореном четири сата дневно. За то вријеме осуђеници могу користити спортске терене - ограђене бетонираним површинама на којима се налазе терени за фудбал, кошарку, одбојку и боћање. Један дио терена је наткривен, што омогућава боравак на отвореном и по лошем времену. Према изјави директора, притвореници имају право да свакодневно бораве на отвореном два сата, али с обзиром на бројност притвореника, тај боравак траје нешто краће, и то од сат и тридесет минута до сат и четрдесет пет минута. Притвореници користе одвојени круг за шетњу, мање површине и ненаткривен. Затвореници имају могућност коришћења библиотеке са око 100-тињак књига који се редовно обнављају и достављају из градске библиотеке. Према изјави директора, затвореници се не баве секцијама, што због малог интереса што због недостатка опреме, али су набављена три рачунара тако да се очекује формирање рачунарске секције. Осуђеници имају могућност да задовољавају вјерске потребе, за шта су им на располагању три различите и опремљене просторије за потребе православних, католичких и исламских вјерника, с тим што просторије за православне вјернике нису опремљене јер у Заводу тренутно и нема те категорије осуђеника. Према изјави директора, вјерски службеник повремено долази у Завод. Притвореници немају могућност коришћења ових просторија. Према изјави директора, Завод нема своју радну јединицу тако да је рад омогућен само око 1/4 осуђеника, и то на одржавању објеката Завода, кухињи котловници, вешерају и слично, а док један број осуђеника ради и вани на основу радне обавезе у другим фирмама. За свој рад осуђеници добијају одговарајућу накнаду у износу од 80 до 120 КМ, у зависности од врсте посла који обављају.

КУМУНИКАЦИЈА И ПОСЈЕТЕ - Према изјави директора, сви затвореници имају право да у повјерењу разговарају са инспектором, омбудсменом, надлежним судом, као и адвокатом, за шта постоје и посебне просторије. Сви осуђеници имају право да пишу писма особама ван установе по свом избору и да примају и упућују поднеске ради заштите својих права и законом заштићених интереса, док је то право притвореницима ограничено добијањем претходног одобрења од Суда. У Заводу се налазе и издвојене кутије за притужбе у које затвореници могу убацити анонимне пријаве. Кључ од тих кутија посједује дежурни Завода, који их и отвара и преузима представке. Сви затвореници такође имају право да се директно обраћају директору и да му упућују представку и жалбе. Директор сваког мјесеца одржава састанке са представницима затвореника на којима они износе своје захтјеве. Затвореници имају на располагању и телефонске говорнице које могу користити свакодневно и несметано, с тим што притвореници морају имати претходно одобрење од Суда а сам разговор контролишу заводски службеници. Сви затвореници имају право на пријем редовних посјета, поштом и пакета. Посјете се примају у двије просторије, од којих је једна намијењена за притворенике а друга за затворенике. Приликом посјета посјетиоци су само дјелимично одвојени од затвореника. Осим тога, сви затвореници имају једном

мјесечно право на слободне посјете у посебним просторијама у трајању од најмање два сата.

ДОКУМЕНТАЦИЈА - Матична књига се уредно води а за све затворенике којима је кривичну санкцију или другу мјеру изрекао Суд БиХ постоје уредни упутни акти суда или рјешења о одређивању притвора који се, заједно са осталим важнијим документима (лични лист, изјава о упознавању са законима и правилницима, здравствен лист), држе у досијеима затвореника.

На основу извршеног прегледа а у сврху побољшања услова боравка затворених лица у КПЗ-у Бусовача, Независна комисија је дала следеће **препорукe**:

1. Побољшати здравствену заштиту, те с тим циљем стално ангажовати љекара у заводској амбуланти као и додатно здравствено особље. Такође је потребно организовати здравствену заштиту затвореника у заводској амбуланти током 24 сата дневно, што укључује и доступност психијатра, с обзиром на бројно стање затвореника и притвореника. С тим циљем потребан је додатни ангажман Министарства правде Федерације БиХ како би се обезбиједила потребна новчана средства ради запошљавања тих лица.
2. Хитно ставити у функцију нови Павиљон број 3 како би се омогућило повећање капацитета Завода, чиме се рјешава проблем прекобројности као и проблем враћања осуђеника који се упућују у овај завод. С тим циљем потребно је да Министарство правде Федерације БиХ уложи додатне напоре како би се запослило заводско особље које је потребно за нормално функционисање новог павиљона као и Завода у цјелини, а посебно хитног пријема најмање једног васпитача.
3. Интензивирати радове на изградњи Пријемног одјељења Завода које је неопходно приликом пријема нових затвореника.
4. Формирати радну јединицу унутар Завода у којој би затвореници били радно ангажовани с обзиром на садашње ограничене могућности Завода да радно ангажује затворенике, што представља важан фактор њиховог преваспитавања и ресоцијализације. Препоручује се и проширење Завода на сусједне објекте бивше касарне који сада пропадају а који се могу преуредити за радни ангажман затвореника (браварске и друге радионице, пољопривредне објекте – узгој перади и сл.).
5. Побољшати квалитет слободног времена које користе затвореници те с тим у вези организовати различите секције, едукације, приредбе и слично, што је такође важан фактор њиховог преваспитавања и ресоцијализације.

6. Продужити вријеме боравака притвореника на отвореном, у складу са могућностима, односно омогућити им боравак на отвореном у трајању од најмање два сата дневно.
7. У сарадњи са психијатром сертификираним за болести овисности, сачинити план лијечења и ресоцијализације затвореника и притвореника овисника по којем ће поступати заводско особље. У оквиру наведеног плана потребно је метадон као лијек, у оквиру Завода, учинити доступним затвореницима и притвореницима на стручан начин, како би се избјегле могуће злоупотребе.

Након детаљног обиласка и прегледа, **генерални закључак** Независне комисије је да Казнено-поправни завод Бусовача имао врло добре смјештајне услове за боравак затвореника. Независна комисија сматра да је потребно побољшати организацију третмана запошљавањем новог заводског особља у складу са наведеним препорукама.

Одјељак Ц. Сарадња са другим институцијама Босне и Херцеговине

Независна комисија је имала сталну сарадњу са Министарством правде БиХ и одржала више заједничких радних састанака са представницима Министарства правде БиХ.

С циљем ближег упознавања и успостављања међусобне сарадње, Независна комисија је одржала заједнички састанак са представницима Институције омбудсмена за људска права у БиХ.

Предсједник Независне комисије је према писменом позиву Министарства за људска права и избјеглице БиХ присуствовао округлом столу о теми: "Успостављање националних превентивних механизма у Босни и Херцеговини", који је одржан 20. 10. 2011. године у Сарајеву. Округлом столу су присуствовали представници Министарства за људска права и избјеглице БиХ, Мисије ОЕБС-а у БиХ, Савјета Европе, Институције омбудсмена за заштиту људских права БиХ као и представници других међународних организација, владиног и невладиног сектора који су укључени у процес успостављања националних превентивних механизма у Босни и Херцеговини.

На округлом столу су истакнути кључни услови за успостављање НПМ-а који су дефинисани у смјерницама Поткомитета за превенцију тортуре (СПТ), а то су:

1. оперативна и финансијска независност;
2. одговарајући извори финансирања;
3. независно именовање особља (функционална независност НПМ-а и његовог особља, чланови НПМ-а морају бити стручњаци који су персонално и институционално независни од државних органа);
4. слобода за предузимање било каквих радњи које су у вези са његовим мандатом;
5. редовне посјете свим мјестима гдје бораве лица лишена слободе, без претходне најаве и приступ документацији;
6. могућност доношења препорука када су у питању системски проблеми,

правни вакуум и поштовање стандарда за заштиту људских права. То такође обухвата могућност предлагања и давања коментара на нацрте законодавства, који се односе на било који аспект институција у којима бораве лица лишена слободе;

7. повластице и имунитет за чланове и особље НПМ-а.

Наведени кључни услови за успостављање НПМ-а могу се испоштовати примјеном једног од четири модела успостављања НПМ-а у Европи, и то:

1. Самостални НПМ (Француска);
2. НПМ састављен од неколико тијела (Уједињено Краљевство);
3. Омбудсмен;
4. Омбудсмен плус (Словенија).

Став већине учесника округлог стола био је да улогу националног превентивног механизма у Босни и Херцеговини треба повјерити Институцији омбудсмена за заштиту људских права БиХ, док су остали учесници предлагали да се НПМ у БиХ састоји од више националних превентивних механизма, а чинила би га постојећа тијела и институције које се баве овом проблематиком. Они су навели да Институција омбудсмена дјелује тек када одређено људско право или слобода буду угрожени (прекршени) и нема нагласка на превентивном дјеловању.

На округлом столу усвојен је закључак да се Министарству за људска права и избјеглице БиХ достави предлог за формирање радне групе која ће радити на припреми посебног закона о успостављању једног или више националних превентивних механизма у Босни и Херцеговини.

Одјељак Д. Јавност рада и сарадња са међународним организацијама

Рад Независне комисије пратили су и сједницама по одређеним тачкама дневног реда присуствовали представници УСАИД-а и ОЕБС-а. Све сједнице Независне комисије пратили су запослени у Сектору за односе с јавношћу Парламентарне скупштине БиХ а предсједник Независне комисије је на захтјев представника медија у БиХ давао и усмене изјаве везане за рад Независне комисије.

Према члану 17. Пословника о раду Независне комисије, подаци и информације који се прикупе током контроле, те садржај обављених разговора са лицима лишеним слободе као и другим лицима која могу дати релевантне податке су повјерљиве природе те су сједнице Независне комисије по појединим тачкама дневног реда биле затворене за јавност.

Одјељак Е. Административно-техничка подршка у раду

Заједничка служба Парламентарне скупштине БиХ пружала је сву административно-техничку подршку у раду Независне комисије. Заједничка служба је обезбиједила потребне услове за рад Независне комисије ангажовањем стручног особља, али и кроз материјално-техничке услове обезбјеђујући канцеларијски и други простор те друге услове за несметан рад.

ПОГЛАВЉЕ V - ПРЕПОРУКЕ И ЗАКЉУЧЦИ

1. Наставити вршити сталне контроле казнено-поправних завода и других институција, установа и мјеста у којима се издржавају мјере затвора, притвора и друге мјере, јер контрола никад није доста и не може их бити пуно.

2. Побољшати услове за рад Независне комисије (просторије, канцеларије, особље, опрема, финансије, и др.) што ће утицати на њен оперативан, ефикасан, независан и стручан рад.

3. Наставити сталну едукацију чланова Независне комисије, посебне међународну, посјетама националним НПМ-овима европских држава те сарадњом са европским и међународним тијелима која се баве овом проблематиком.

4. Обезбиједити одговарајућа финансијска средства у Закону о Буџету институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2012. годину за рад Независне комисије, тј. за обављање њене основне надлежности, а то је спољно праћење услова боравка у заводима, поступања и остваривања људских права лица која издржавају кривичне санкције, притвор и друге мјере из чл. 48. ЗИКС-а БиХ.

5. Потребно је да надлежне институције убрзају активности поребне за изградњу државног затвора, чиме ће се затвореници (и притвореници) из надлежности Независне комисије ставити у једнак положај уз побољшање услова њиховог смјештаја и поштовања људских права и основних слобода.

6. Урадити и предложити измјене и допуне ЗИКС-а БиХ у сврху побољшања рада Независне комисије.

7. Надлежна тијела Федерације БиХ, Републике Српске и Брчко Дистрикта БиХ треба да ускладе своје законе из ове области са ЗИКС-ом БиХ (чл. 227).

8. Активно се укључити и учествовати у реформи НПМ у БиХ (успостављање једног или више НПМ у БиХ, у складу са европским и међународним стандардима).

Предлаже се Парламентарној скупштини БиХ усвајање овог извјештаја.

ПРЕДСЈЕДНИК НЕЗАВИСНЕ КОМИСИЈЕ

др сц. Миле Ласић, с.р.